

Felesleges luxus, hitelre

A Jugoszláv Írószövetség közgyűlésének margójára

Igazuk volt azoknak, akik Gevgeliján, az országos írószövetség közgyűlése keretében Jugoszlávia és jugoszlávság címen megrendezett tanácskozásról már az elején megállapították, hogy halva született az egész, mert az írók, csakúgy mint napjaink politikusai, általában, sőt szinte kizárólag saját nemzeti, nemzeti szemszövegükből közelítettek a témához. S tetteik ezt olykor egészen kizárólagosan, felszínesen, politizálva.

Amilyen egységesek voltak a küldöttségek az első nap, amikor egyhangúlag a Jugoszláv Írószövetség Elnöksége elnöklő posztjára Slobodan Seleničet, a Szerb Íróegyesület képviselőjét választották meg, olyan ideges légkörben, egymást vádolva és pocskondiázva folytatódott másnap a tanácskozás. Slobodan Selenič rögtönzött sajtótájékoztatót hiába hangsúlyozta, hogy ő a maximális tolerancia, az egymást megértő, meghallgató felek civilizált párbeszédéért száll síkra, a tanácskozás nem ilyen mederben folyt. Az első felszólaló Sreta Lukić szellemes, de módfelett igaz és pontos megállapításokat tartalmazó figyelemfelhívást írt be a biznyit, nevezetesen, hogy az írók ne kockésszék a politikával és ne játsszák borzasztóan rosszul és hamisan a politikuskok szerepét, hogy őrizzék meg mindenben és mindenkor írói, értelmiségi méltóságukat, bölcsességüket, higgadt józanágukat. Nem így történt. A kosovói albán küldöttség tagjainak a beszámolóit éles hangú, türelmetlen vita követte, amelyben a Szerb Íróegyesület tagjai voltak a leghangosabbak. Ugyanez megismétlődött a horvát és a szlovén írók dolgozatainak felolvasása után is. Ha egészen nagy vonalakban és igencsak általánosítva kellene csupán néhány mondatban összefoglalni a több mint 30 beszámolót, talán azt lehetne kiemelni, hogy egyesek — s itt elsősorban a szlovének gondoltunk — az alkotmánymódosítással kapcsolatos és az emberi jogokra, szabadságra, a nemzeti identitás megőrzésére, az egyén autonómiájának kidomborítására, a civil társadalom előfeltételeinek a megteremtésére vonatkozó konkrét javaslatok esetlegesével foglalkoztak, míg a nagy többség szinte kizárólagosan az alátámasztott, vagy kevésbé argumentált tényekre hivatkozva ki-

sérelte meg a saját nemzeti kultúrája, irodalma, történelme prizmián keresztül szemlélte a jugoszlávság problematikáját. Az egyetlen felszólaló — s most nem a lokálpatriotizmus beszél belőlünk —, akit kivétel nélkül minden küldöttség vastappsal jutalmazott, s dolgozatát a leg-sikeresebbnek minősítette, Tolnai Ottó volt. Zavaros, politikailag túlfűtött valóságunk közepette az ő megállapításai valóban mélysegesen igazak, meg-szívlelendők voltak.

Végezetül álljunk itt szabad fordításban, mert a dolgozat szerbhorvát nyelven íródott, külön erre az alkalomra egy hosszabb idézet e remek esszé-ből. „Sokszor úgy gondolom, hogy nem elegendő az ellenál-lás — még az a Ki által kruciálisnak nevezett sem —, nem elég a forradalom. Kell még az az utána is, s ez még lényege-sebb, kell még valami: a munka. Ezért az igazi forradalmá-rok nem is mernek részt venni abban az utána következő idő-szakban (Guevara). Úgy hiszem, hogy mi a szellemi jugoszlávság csodáját luxusként teremtettük meg, fölösleges luxusként, hitel-re. Néha megrettenek attól, hogy az egész fiatalságunk, az egész modernizmusunk, avantgardiz-musunk, az a remek időszak, az első Stražilović találkozótól egészen 68-ig, csak luxus játék volt hitelre. És amikor elfo-gyott a hitel, amikor beköszön-tött az energiatárolás stb. be-következett a pánik, elkezdtek hangoztatni, hogy a peremre va-gyunk taszítva. És most mi van? Sajnos, most sem beszélünk a munkáról, hanem az ülésekről, plénümokról, kongresszusokról, hogyan lehet csak mindezt megszámolni és megjegyezni? Nem értem. Úgy tanultam, hogy minden reggel korán kell kelni, mert elhitttem a nagy-nyamnak, hogy ki korán kel, aranyat lel, mert jön a ta-vasz, a nyár, az ősz, a tél és nem lehet az ülésekre, plénu-mokra, kongresszusokra várni, mindennap dolgozni szükséges. Az állatok nem maradhatnak élelem nélkül, a földnek abszo-lút pontos órája van —, zöld programja, amely a programok közül számomra egyedül elfo-gadható, aláírható — úgy vala-hogy, mint gyermekkoromban írtam a fakéregre, a nedves földre, a puha homokba, por-ba...

TURI Tibor

Keresetlen őszinteséggel, javíthatatlan optimizmussal

Hogyan gondolkodnak a jövő pedagógusai? — A szabadkai Szeveozar Marković Középiskolában jártunk

Meghökkentő adatot hallottam egy, a középiskolai oktatás kérdé-seivel foglalkozó értekezésen: a pedagógiai szakos tagozatról, aho-va én járok — mondta az adat-közlő — mindössze hatan készül-nek pedagóguspályára, a többiek valami mást terveznek; a szín-művészettől a rendőrségig minden felbukkan terveikben. Ezt tá-masztotta alá egy másik adat is, melyhez a Pedagógiai Akadémián jutottam: az ide jelentkezők jó-kora hányada nem pedagógiai szakról, hanem más (társadalmi, műszaki, technológiai stb.) szak-irányú középiskolai végzettséggel kopogtat az akadémia ajtaján.

Az utána jártam a Szeveozar Mar-ković Középiskolában kezdtem; itt működik pedagógiai szakos tago-zat. Riportálanyaim a IV. PC ta-go-zat tanulói voltak.

Gimnáziumpótló iskola?

Tavaly 30 tanulóval indult ez a tagozat, közülük a leggyöngébb-nek 4,60 volt az átlaga. Az első év (III. osztály) folyamán ez va-lamennyit esett, de a tanév végén még így is irigylésreemlítő tanul-mányi átlaga volt az osztálynak: 4,38. Közben hárman le is morzso-lódtak: ketten átiratkoztak más is-kolába, egy pedig férjhez ment. Mindez arra az időre emlékeztet-te az újságíró, amikor a pedagó-guspályának még olyan nagy volt a becsülete, hogy a tanítókép-zőbe úgyszólván csak kitűnő tanulók iratkoztak, és akik oda beiratkoz-tak, azok óriási többsége (időben) diplomát is szerzett.

A következő kérdésre kapott fe-leletet azonban — milyenek a további tervek? — már inkább a pedagóguspályára jelenlegi (társa-dalmi és anyagi) helyzetét tükrö-zik: tizenketten határozottan kijel-entették, hogy pedagógiai pályá-ra mennek, ketten-hárman még tévováznak, a többiek viszont szin-tén határozottan más — orvos, újságíró, pszichológus, színművés-z stb. — pályára felé orientálódnak.

Természetesen adódott a kér-dés: akkor miért ide iratkoztak? — Mert ez a szak az, amely a legszélesebb és legalaposabb álta-lános műveltséget adja, mert in-nen (hasonlóan a sokszor vissza-sírt gimnáziumhoz) viszonylag sok-félé és jó eséllyel lehet tovább-menni.

A hitetlenkedő újságíró azonban (a korábban hallott ada-tok ismeretében) még ezt a 12—

15 esetleges pedagógust is sokal-ta, ezért tovább folytatta a „gyón-tatást”: ha — tegyük fel — talál-koznának a csodatevő tündérrel, aki el tudná intézni, hogy arra az egyetemre, főiskolára vegyék fel, amelyikre a legszívesebben men-

élelmiszer-feldolgozó szakról is volt jelentkező.

Az sem mellékes mutató, hogy a jelentkezők óriási többsége kitű-nő vagy legalábbis jeles. Minden bizonnyal ez is hozzájárul ahhoz, hogy csökken a lemorzsolódás: a

Egyelőre még az iskolapadban, néhány év múlva a katedrán (PENOVAC Károly felvétele)

nének, hányan kérnék közülük, hogy óvónői, tanítói, tanári pályá-ra segítse őket? — Tizen még így is a pedagógus hivatás mellett döntenének.

Aki valamikor tanítókép-zőbe járt, jól tudja, hogy annak az is-kolának a hangulata, a légkö-re olyan volt, hogy a növendékekben a tanulmányi idő négy-öt éve alatt nap mint nap azt tudatosította: ti-tanítók lesztek, rátok a felnöve-kvő nemzedékek nevelése vár. Ér-dekelt, vajon ebben az iskolában, ahol a pedagógia szak csak egyi-ke az oktatott szakirányoknak, van-e valami hasonló. Riportála-nyaim elmondják, hogy a tanárok többségének ilyen a magatartása velük szemben: nemcsak szavai-kal, hanem viselkedésükkel is éreztetik velük, hogy jövődöbeli kollégákat látnak bennük; van-nak, akik néha mintha kicsit sa-jnálják is őket emiatt. Sajnos van-nak olyan tanárai is — mondják —, akik pusztá megjelenésükkel, magatartásukkal képesek nyomasz-tó légkört teremteni, akik mintha áthatolhatatlan falat emelnének önmaguk köré. Azt még el is fo-gadják, hogy „szuperteljesítményt” várnak el tőlük, de azt már ke-vésbé, hogy szellemi béklyóba ve-rik őket, nemcsak hogy nem ser-kentik az önálló gondolkodást, de még sem tűrik azt! Pedig úgy vé-lük — és ebben bizony igazuk van —, tanulni nem csupán úgy lehet, hogy „bevágjuk” a leckét, hanem úgy is, hogy miután megismerked-tünk az anyaggal, beszélgetünk, vitatkozunk róla; ha nem is min-den tantárgyból, de sok ilyen tan-tárgy, sok ilyen anyagréz van...

Az is érdekelt, hogy mi volt a meghatározója a pedagóguspálya iránti vonzódásnak. Többben a gye-rekekkel való munka iránti vonzó-dást nevezik meg, van, aki öt éve foglalkozik a kicsikkel a felderítő csapat keretében, másikuk egysé-ges középiskolákban korábban óvodába járt gyakorlatra, van olyan is, aki magyartanár szeretne lenni és úgy hallotta, hogy nálunk, Vajdaság-ban, ebben az iskolában a „legerő-sebb” a magyar nyelv és irodalom tanítása, néhányan pedig egykori tanítóik, tanáraik példáján felbuz-dulva választották a pedagógus hivatást. Közülük csak egy kí-sálány szavait idézem: „Elsőben volt egy tanító néni, akire még ma is csak a legnagyobb szeretettel és tisztelettel tudok gondolni; olyan szeretnék lenni, mint ő...” és köz-ben kissé el is fátyolosodik a tekin-tete.

Nemcsak statisztikai változás

A középiskolából továbbmentem: a Pedagógiai Akadémián dr. Varga Zoltán igazgatóval arról beszélget-tünk, történtek-e változások az aka-démia jelentkezők összetételében. A válasz egyértelmű: igen. Ha csu-pán a statisztikai adatokat nézzük, ezek is a változásról tanúskodnak — a most kezdődő tanévben be-iratkozott 122 hallgató közül 85 pe-dagógia szakirányról jött. A többi-ek a legkülönbözőbb előképzettsé-gel jelentkeztek, vállalva a felvé-teli-külföldi vizsga kötelezett-ségét is (fordítói, jogi, műszaki, egészségügyi, de még bőripari vagy

múlt évben beiratkozott hallgatók 85—90 százaléka elvégezte az I. évet, és beírta a másodikikat.

Szubjektív megítélés kérdése, de Varga Zoltánnak az a benyomása, hogy az utóbbi egy-két évben még egy jelentős változás történt: a hallgatók többségében megvan az a fajta fogékonyság, pedagógiai ér-zék, mely azt ígéri, hogy akik in-nen kikerülnek, nem foglalkozás-nak, hanem hivatásnak fogják te-kinteni a választott pályát. (Ez természetesen csak az előző gene-rációkra érvényes, hiszen a mostani elsőévesekről elhamarkodott dolog volna ilyen értelemben bár-mit is mondani; amikor ez a ri-port készült, a Pedagógiai Aka-démián még csak a harmadik mun-kanap kezdődött, de már az idei generáció összetétele is feljogosít bennünket ilyen prognózisra.)

Dr. Varga Zoltán számára ez a riport arra is alkalmat adott, hogy megemlítsen két olyan problémát, mely megnehezíti egyrészt a munka folyamatosságát, másrészt a leendő pedagógusok munkáját. Az egyik a felvételi politikából ered: a közép-iskolákban évente változó számú tagozatot nyitnak (elsősorban a ta-nítási nyelv váltakozik), emiatt egyik évben a szerbhorvát, másik évben a magyar tagozatokon van túljelentkezés (illetve fordított vi-szonylatban aluljelentkezés). A má-sik tantervi-tartalmi probléma: jó az, hogy a korábbinál nagyobb hangsúlyt kapnak a pedagóguskép-zésben a pedagógiai-pszichológiai tárgyak, de baj, hogy (továbbra sem) kap elég teret a komputerizá-lás, mintha nem tudnánk, hogy a most beiratkozó pedagógusnöven-dékeket a XXI. századnak képez-zük. Tarthatatlan, hogy a pedagó-gus ne legyen otthon egy olyan te-rületen, mely a gyerekek számára mindennapos dolog! Vigyáznunk kell, nehogy ez a rövidlátás oko-za a pálya újabb válságát!

SZÜLLÖSY VÁGÓ László

SZERB NEMZETI SZÍNHÁZ Hamarosan két bemutató

Folynak a próbák az újvidéki Szerb Nemzeti Színházban. A drámatársulat október 22-én be-mutatja Deana Leskovar (1950) fiatal írónő Három kalapács (hogy a sarlóról ne is beszéljünk) című színművét. Deana Leskovar 1981-ben megkapta a Sterija-dí-jat a Szomorú történetek képek-ben című drámájáért. A Három kalapácsot Egon Savin rendezi. A színészgárda szintén fiatalokból áll, játszik benne Predrag Toma-nović, Ivana Pešić, Aleksandar Gajić, Mihajlo Pleskonjić, Gordana Kamenarović, Draomir Pešić, Gordana Jošić és mások.

Az operatársulattal Franjo Po-točnik, maribori rendező a Pil-langókisasszonyt állítja színpa-ra. A karmester Miodrag Janoski. A jelmezeket Stana Jatić tervezi, a színpadképet a rendező Franjo Potočnik. Főbb szerepekben: Vit-kanje Kovács Vera (Cso-cso-szán), Vasiljević Kántor Ilona (Szuzuki), Slavoljub Kocić (Pinkerton), Ve-ra Berdović (Kate). A bemutatóra október 21-én kerül sor.

b-c

A X. ÚJVIDÉKI JAZZ-NAPOK ELÉ

Nincs pénz

Tolnai Ottó előrelátó verse, miszerint „nincs pénz” sohasem volt annyira időszerű, mint nap-jainkban. Vagy hát, ki tudja. A kultúrára errefelé mindig kevé-ske anyagi támogatás jutott. A jazzre különösképpen. Mégis, az elmúlt kilenc év alatt számos vi-lágnagyság játszott az Újvidéki Jazz-napokon, minden évre jutott belőlük két-három nagy név, a jugoszláv jazz-zenészek közül pedig szinte mindenki itt volt, aki ebben a műfajban valamit is jelent. Ha a kísérő rendezvények-től eltekintünk, akkor a korábbi négy helyett az idei jazz-napok két napig fognak tartani.

A 20 órákor kezdődő hangver-senyek színhelye az Újvidéki Rádió M stúdiója lesz. Október 13-án, csütörtökön az Újvidéki RTV nagyzenekara nyitja meg az első est műsorát a Belgrádi RTV nagyzenekara egykori diri-gensének, Vojislav Simićnek a vezetésével. Simić, miután nyug-díjba vonult, a belgrádiaknak nem kellett, átvette hát az új-vidéki nagyzenekart, ráncba is vje-tte, mint annak idején a belgrádit. Ma már valószínűleg kevesen emlékeznek rá, hogy a belgrádi nagyzenekar Vojislav Simić ve-zetésével 1960-ban első lett a Juan-Les-Pins-i jazz-fesztiválon. Fran-ciaországban, Simić tudása, ta-

(DORMAN László felvétele)
Szabados György

pasztalata tehát jól jött az új-vidékieknek.

A nagyzenekar után egy fiatal zágáriból származó, Saša Nestoro-vić lép az újvidéki közönség elé a triójával, majd a francia Louis Sclavis szaxofonos és basszuskla-rinétos kvartettje zárja az első nap műsorát. Sclavis többször is játszott Újvidéken, mint Henri Texier bőgős együttesének, ille-tve az úde mediterrán jazzt játszó Workshop de Lyonnak a tagja-ként.

Másnap, október 14-én, pénte-ken két együttes lép föl. Először egy zongorakettős, amely minden

bizonnyal nagy érdeklődésre szá-míthat, hiszen az egyik zongoris-ta a budapesti Szabados György Liszt-díjas zongoraművész, a ma-gyar és az európai szabad impro-vizációs zene úttörője, az újvidé-ki közönség régi ismerőse, kedven-ce, a másik pedig Kovács Tick-mayer István, a fiatal újvidéki zongorista, zeneszerző, zenekar-vezető. Kettőjük első közös rö-gtönzése nagy élmény lesz a sza-bad improvizáció kedvelői számá-ra.

A második és egyben az utolsó nap, valamint a jazz-napok egyet-len amerikai együttese Lou Do-naldson kvartettje lesz. Donald-son a parkeri be bop máig élő szószólója, nagy sikerszáma a Whiskyt ivó asszony című blues, zongoristája pedig a szédületes energiával játszó vak Herman Foster.

Végül néhány szót a kísérő rendezvényekről.

Október 10-én és 11-én, 20 órai kezdettel jazz-filmeket vetítenek a Zenekevelő Ifjúság újvidéki tagozatának pincéjében, az Ilija Ognjanović utca 7. alatt, október 11-én, kedden 22 órakor a Sve-tozár Marković utcai Caffé At-riumban Saša Nestorović triója játszik, ugyanitt plakátkiállítás is lesz.

A hangversenyek után, október 13-án és 14-én a szokásos jam session sem marad el. Házigazdá-já Saša Nestorović triója, színhel-ye pedig a Rádió klubja lesz.

DORMAN László